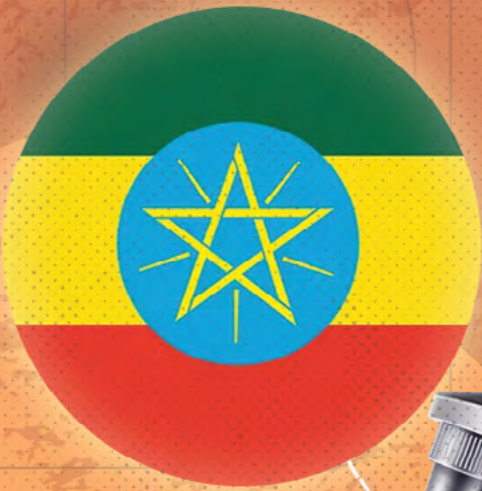

LONDA

RIPOTI YA HAKI ZA KIDIJITALI NA USHIRIKSHWAJI KATIKA AFRIKA

ETHIOPIA

LONDA

Ripoti ya Haki za Kidijitali na Ushirikishwaji Barani Afrika 2022

Imechapishwa na Paradigm Initiative
374 Borno Way, Yaba, Lagos, Nigeria
Email: media@paradigmhq.org
www.paradigmhq.org

Iliyochapishwa Aprili 2023

Ripoti iliyotolewa na Paradigm Initiative
Ubunifu na Muundo na Kenneth Oyeniya

Chapisho hili linaweza kunaswa tena kwa matumizi yasiyo ya kibiashara kwa namna yoyote ile mradi sifa inayostahili imetolewa kwa wachapishaji, na kazi itawasilishwa bila upotoshaji wowote.

Hakimiliki © 2023 Paradigm Initiative

Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

ISBN: 978-978-797-8980-8

Ethiopia

► Ufupisho

Ingawa upatikanaji wa intaneti na uhuru wa intaneti uliwasaidia watu kutumia haki zao za binadamu mtandaoni, taratibu za kimabavu za serikali kama vile kuzima kwa mtandao na ufuatiliaji wa kidijitali zinaendelea kukandamiza haki za raia katika mfumo wa ikolojia wa kidijitali nchini Uhabeshi, licha ya vitendo hivyo kuibua mizozo kutoka kwa jumuiya za kiraia. jumuiya ya kimataifa.

Kimsingi, 2022 iliangazia hitaji la kutunga sheria ya kina ya ulinzi wa data nchini Uhabeshi. Serikali ya Uhabeshi imetoa rasimu ya kufichua kuhusu Ulinzi wa DataTangazo ambalo linalenga kudhibiti uchakataji wa data ya kibinafsi na ulinzi wa haki za kimsingi, na haswa haki ya faragha ya mtu binafsi, kuhusiana na usindikaji wa kiotomatiki wa data ya kibinafsi, na pia inalenga kuunda Tume huru ya Kulinda Data (DPC) nchini. .

Kwa ujumla, kutokana na kuongezeka kwa utegemezi wa muunganisho wa intaneti, ripoti hii inabainisha kuwa serikali ya Uhabeshi inapaswa kuachana na tabia yake ya kuzima mtandao, na kutoa mikakati na sera thabiti za kitaifa zinazokuza na kulinda haki za kidijitali nchini.

Utangulizi

Mazingira ya haki za kidijitali ya Uhabeshi yalionyesha maendeleo na kushuka kwa kiasi fulani mwaka wa 2022. Kwa upande mmoja, serikali imezindua programu mbalimbali za kukuza na kulinda haki za kidijitali, pamoja na kuandaa kwa mafanikio Kongamano la 17 la Umoja wa Mataifa la Utawala wa Mtandao (IGF) - ambalo inaweza kuonekana kama wakati wa kutafakari na uimarishaji wa maendeleo katika sekta ya dijitali.¹ Kwa upande mwingine, ubabe wa kidijitali katika mfumo wa ufuatiliaji wa serikali na kuzima kwa mtandao unaendelea kuzuia faida nzuri za mtandao na teknolojia za Kidijitali nchini.²

Idadi ya watumiaji wa intaneti nchini Uhabeshi bado ni ndogo ikilinganishwa na viwango vya kimataifa vya muunganisho.³ Licha ya hii, katika miaka michache iliyopita Uhabeshi imeshuhudia ukuaji wa kasi wa kupenya kwa intaneti, kutoka 0.02% mwaka 2000 hadi 23.5% mwaka 2022, kulingana na Muungano wa Kimataifa wa Teknolojia ya Mawasiliano

(ITU), ambao unakadiri kuwa watu milioni 23.4 wanatumia mtandao.⁴ Hata zaidi, upatikanaji wa mtandao umeonyesha ongezeko kubwa nchini Uhabeshi kutoka watumiaji milioni 19 mwaka 2017 hadi milioni 30 mwaka 2022, kama Waziri Mkuu wa Uhabeshi alivyoangazia katika hotuba yake kuu katika kongamano la IGF.⁵ Hata hivyo, Uhabeshi inapaswa kujitahidi kushughulikia mgawanyiko wa kidijitali kwani mamilioni hawajaunganishwa kwenye intaneti nchini humo.

Ripoti hii imeundwa katika sehemu sita, ikiwa ni pamoja na utangulizi huu. Sehemu ya pili inachunguza dhana ya uhuru wa mtandao na uhusiano wake na upatikanaji wa mtandao, uhuru wa kujieleza na faragha na ufuatiliaji. Mpango wa vitambulisho vya kidijitali na wasiwasi wake nchini Uhabeshi vinajadiliwa chini ya sehemu ya tatu. Sehemu ya nne inakagua utekelezaji wa Hazina ya Huduma kwa Wote nchini Uhabeshi. Sehemu ya tano inachunguza kwa ufupi sera na programu kuhusu TEHAMA na teknolojia zinazoibukia nchini Uhabeshi. Sehemu ya sita inahitimisha na kutoa mapendekezo.

1 M Teshome, 'Ethiopia successfully hosts the 17th Internet Governance Forum,' (Capital, December 4, 2022) <<https://www.capitalethiopia.com/2022/12/04/ethiopia-successfully-hosts-the-17th-internet-governance-forum/>> (accessed on 29 December 2022).

2 YE Ayalew, 'From Digital Authoritarianism to Platforms' Leviathan Power: Freedom of Expression in the Digital Age under Siege in Africa' (2021) 15(2) Mizan Law Review 455.

3 See H Abraha 'Examining approaches to internet regulation in Ethiopia' (2017) 26 *Information & Communications Technology Law* 293-311.

4 The International Telecommunications Union (ITU), Percentage of Individuals Using the Internet, Ethiopia <<https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/stat/default.aspx>> (accessed 29 December, 2022).

5 Remarks at the Opening of the 17th Internet Governance Forum (IGF), Prime Minister Abiy Ahmed (November 29, 2022) <https://www.youtube.com/watch?v=UTvGV0bAxvI&t=1240s&ab_channel=ECA_OfficialVideoChannel> (accessed on 29 December 2022).

Uchambuzi wa Nchi

UHURU WA MTANDAO

Uhuru wa mtandao ni kauli mbiu inayoashiria haki za binadamu katika zama za kidijitali au kurejelea kwa mapana haki za binadamu za kidijitali, hasa upatikanaji wa mtandao. Walakini, madai ya uhuru wa mtandao (pamoja na ufikiaji wa mtandao) kama haki tofauti ya binadamu bado haijatatuliwa.⁶Kuna mijadala inayokinzana kuhusu iwapo kesi ya ufikiaji wa mtandao ni haki ya binadamu. Kwa mfano,

kuna maoni ambayo yanaunga mkono dhana ya upatikanaji wa mtandao kama haki ya binadamu kwa vile umekuwa chombo muhimu cha mawasiliano ambacho watu binafsi wanaweza kutumia kutekeleza haki yao ya uhuru wa kujieleza.⁷Kinyume chake, wengine wanahoji kuwa upatikanaji wa mtandao si haki ya binadamu kwa vile teknolojia inawezesha haki, na si haki kivyake.⁸

Hata hivyo, uhuru wa mtandao ni neno la kitamathali linalotumiwa kuwasilisha haki mbalimbali katika enzi ya kidijitali, kama vile haki ya uhuru wa kujieleza na mawasiliano, faragha, kukusanyika kwa amani na ufikiaji wa mtandao.⁹Hata hivyo, ingawa dhana ya uhuru wa mtandao ni pana, ripoti hii inazingatia tu haki tatu, ambazo ni upatikanaji wa mtandao, uhuru wa kuzungumza na faragha.

UFIKIAJI WA MTANDAO NA USUMBUFU

Upatikanaji wa mtandao unaongezeka kwa kasi kote Uhabeshi.¹⁰ Mamilioni yawatu binafsi wanapatamtandaoni na kujihusisha katika matumizi mbalimbali ya mitandao ya kijamii na majukwaa mengine ya kidijitali kwa madhumuni tofauti - ikiwa ni pamoja na

6 S Tully 'A Human Right to Access the Internet? Problems and Prospects' (2014) 14 *Human Rights Law Review*, 175–195, 180.

7 Special Rapporteur on Freedom of Expression and Access to Information in Africa, Commissioner Lawrence M. Mute, *Inter-Session Activity Report*, presented to the 65th Ordinary Session of the African Commission on Human and Peoples' Rights, Banjul, Gambia (21 October to 10 November 2019) para 34; See also the UN the Human Rights Council's affirmation that rights must be protected online. Human Rights Council, *The Promotion, Protection and Enjoyment of Human Rights on the Internet*, A/HRC/20/L.13, 5 July 2012.

8 V Cerf 'Internet Access Is Not a Human Right', *New York Times* (4 January 2012) <https://www.nytimes.com/2012/01/05/opinion/internet-access-is-not-a-human-right.html> (accessed on 29 December 2022); *Amnesty International Togo and et al v. Republic of Togo*, ECOWAS Community Court of Justice, JUD No. ECW/CCJ/JUD/09/20 (June 25, 2020) para 38.

9 Report of the Special Rapporteur on the Promotion and Protection of the Right to Freedom of Opinion and Expression, Frank La Rue, 17 April 2013, UN Doc. A/HRC/23/40, para 2.

10 See CARD and Data4Change Story, *The Digital Divide* < <https://www.cardeth.org/digital-divide/> > (accessed on 29 December 2022).

kuhusiana na masuala ya kisiasa, kujieleza, maendeleo ya kijamii na kiuchumi, biashara na biashara-mtandao (e-commerce).¹¹

Ingawa kuna kasi kubwa ya ufikivu wa intaneti nchini Uhabeshi, uhuru wa intaneti umekuwa chini ya hatua tofauti za watendaji wa Serikali au wasio wa Kiserikali na kusababisha uhuru wa kujieleza kwenye mtandao na kukiuka faragha. Kwa mfano, serikali ya Uhabeshi imegeukia kuzima kwa mtandao kama chombo cha utawala wa kisiasa na kwa udhibiti wa kisiasa.¹²

Nchini Uhabeshi, sababu kuu ambayo serikali inatoa kwa matumizi ya mara kwa mara ya kuzima kwa mtandao ni hali ya usalama ya nchi. Kwa kushangaza, uzoefu unaonyesha kuwa kuzima kwa mtandao hakujasaidia kuzuia vurugu kutokea katika hali halisi katika miaka miwili iliyopita.¹³ Mzozo uliozuka katika eneo la Tigray kati ya majeshi ya serikali nchini Uhabeshi na wapiganaji wa Tigray People Liberation Front—ambao baadaye ulisambaa hadi katika mikoa jirani ya Afar na Amhara—umesababisha kukatika kwa mtandao na huduma za mawasiliano, na pia kuwa na athari ya kudumu katika mazungumzo ya kisiasa na kijamii. nchini, ikijumuisha nafasi ya kidijitali. Baadaye, wigo wa kukatika kwa umeme umeenea hadi katika mikoa miwili huku mzozo unavyozidi kuwa mbaya. Sehemu ya Amhara

na Mkoa wa Afar, maeneo ambayo yako chini ya udhibiti wa Tigray People Liberation Front, yamekuwa na kukatika kwa mawasiliano kwa zaidi ya miaka miwili. Ingawa mtandao umerejeshwa baada ya makubaliano ya amani yaliyofanywa Pretoria mnamo Novemba 3, 2022, tangu Novemba 4, 2020 kumekuwa na kukatika kwa mtandao huko Tigray na sehemu za mikoa ya Afar na Amhara.¹⁴

Kielelezo cha 1: Mitindo ya kuzima kwa Mtandao nchini Uhabeshi (2016-2022).

Ingawa kuna litania inayorudiwa kutoka kwa wanaharakati wa haki za kidijitali na wasomi, pamoja na msukumo kutoka kwa mashirika ya kiraia, suala la kuzima kwa mtandao halijazingatiwa vya kutosha miongoni mwa umma mpana nchini Uhabeshi.¹⁵ Serikali zilizofuata zimetekeleza kuzima kwa mtandao kama chombo cha kuzima uhuru wa kujieleza nchini Uhabeshi.¹⁶ Kwa hivyo, kuzimwa kwa mtandao kumekuwa fadhila mahususi ya serikali ya Uhabeshi.

Mbali na athari zake kwa haki za kibinadamu, kuzimwa kwa intaneti kunaendelea kuathiri biashara zinazoanzishwa zinazokua na hivyo kuzuia mchango wao kwa uchumi unaoibukia wa kidijitali nchini Uhabeshi.¹⁷ Mazoea ya

11 Ayalew (n2)

12 F Erixon and H Lee-Makiyama, 'Digital Authoritarianism: Human Rights, Geopolitics and Commerce', *The European Centre for International Political Economy (ECIPE)*, ECIPE Occasional Paper • No. 5/2011 (2011) 1 <http://ecipe.org/wp-content/uploads/2014/12/digital-authoritarianism-human-rights-geopolitics-and-commerce.pdf> (accessed on 29 December 2022).

13 CARD (n10)

14 Associated Press, 'Electricity, telecoms return to parts of Ethiopia's Tigray' (December 8, 2022) < <https://apnews.com/article/technology-africa-business-kenya-ethiopia-fccde80683cd3fee0fe3ed8fd21e2740> > (accessed on 29 December 2022).

15 Access Now, #KeepItOn: The Ethiopian government must end internet shutdowns to quell protests (2 July 2020) < <https://www.accessnow.org/keepiton-ethiopian-government-must-end-arbitrary-internet-shutdowns/> > (accessed on 29 December 2022). See also Human Rights Watch, Ethiopia: Communications Shutdown Takes Heavy Toll (March 9, 2020) < <https://www.hrw.org/news/2020/03/09/ethiopia-communications-shutdown-takes-heavy-toll> > (accessed on 29 December 2022).

16 YE Ayalew 'The Internet shutdown muzzle(s) freedom of expression in Ethiopia: competing narratives' (2019) 28 *Information & Communications Technology Law* 208-22.

17 CARD, 'Business Trampled: Demystifying the impact of Internet shutdown on Start-up businesses in Ethiopia' research report October 4, 2022 < <https://www.cardeth.org/business-trampled-demystifying-the-impact-of-internet-shutdown-on-start-up-businesses-in-ethiopia> >

kuzima mtandao yanakiuka hati za serikali za kidijitali zinazopigiwa debe, zikiwemo Digital Ethiopia 2025 na Mpango wa Maendeleo wa Miaka 10—Njia ya Ufanisi (2020-2030).

Ingawa mkakati huo unaonekana kuwa mpango mzuri, hata hivyo uliishia kuwa matamano makuu ya serikali kwani kulizuka matukio ya kuzimwa kwa mtandao mara kwa mara nchini.

UHURU WA KUJIELEZA NA UHURU WA VYOMBO VYA HABARI

Uhuru wa kujieleza na uhuru wa vyombo vya habari ni haki muhimu za kutumia haki za kidijitali na kushiriki katika demokrasia. Kwa maana hii, Katiba ya Uhabeshi inatambua uhuru wa kujieleza na uhuru wa vyombo vya habari kwa masharti sawa na chini ya Azimio la Kimataifa la Haki za Kibinadamu (UDHR)¹⁸ na Mkataba wa Kimataifa wa Haki za Kiraia na Kisiasa (ICCPR).¹⁹Inahakikisha uhuru wa kutafuta, kupokea na kutoa taarifa kupitia njia yoyote, ikiwa ni pamoja na mtandao.²⁰Uhabeshi pia imetunga sheria mahususi za sekta zinazosimamia vyombo vya habari, huduma za utangazaji, matamshi ya chuki na taarifa potofu, kukatizwa kwa mitandao na uhibitaji wa mitandao ya kijamii. Kwa mfano, Tangazo la Uhuru wa Vyombo vya Habari na Upatikanaji wa Habari Uhabeshi²¹ linasisitiza haja ya kudumisha uhuru wa kujieleza kwa vyombo vya habari. Walakini, sheria hii imerekebishwa na sheria mpya iliyopitishwa itwayo Media Proclamation mnamo 2021.²²Serikali ya

Uhabeshi ilisukumwa kutunga sheria ya Vyombo vya Habari ili kusasisha sheria ambayo inaweza kusaidia kuhimili majukumu yanayoongezeka ya watendaji wa kibinafsi katika anga ya dijitali.²³Kwa upande wa upeo, Tangazo la Vyombo vya Habari hutumika kwa vyombo vya habari vya kawaida (machapisho na watangazaji) na vyombo vya habari vya mtandaoni, bila kujumuisha mitandao ya kijamii.²⁴

Ipasavyo, ili kuzingatiwa kama chombo cha habari cha mtandaoni, Sheria ya Vyombo vya Habari inahitaji kwamba: (1) Ni lazima isambazwe kupitia Mtandao;(2) Ni lazima itolewe na shirika linalohusika na ukusanyaji, uzalishaji, usindikaji na usambazaji wa habari au programu;(3) Inaweza kutumia mbinu na njia mbalimbali za usambazaji, ikiwa ni pamoja na picha za mtandaoni, sauti pepe au video na tovuti, pamoja naamchanganyiko wa njia hizi; na (4) Mtoa huduma wa vyombo vya habari lazima azingatie wajibu wa uhariri na kanuni za maadili.²⁵

Hata hivyo, kutekeleza na kutambua uhuru wa kujieleza kwa maandishi wa habari na vyombo vya habari bado uko mbali sana nchini Uhabeshi. Hii ni angalau kwa sababu mbili: moja, kuingizwa kwa faini kubwa kwa madai ya kashfa, na pili, kuna madai kwamba vyombo vya habari na maandishi wa habari bado wanakabiliwa na ukandamizaji na ukandamizaji wa kikatili kutokana na vita kaskazini mwa Uhabeshi. Zaidi

[up-businesses-in-ethiopia/](#)>(accessed on 29 December 2022).

18 Universal Declaration of Human Rights (UDHR) adopted 10 December 1948, UNGA Res 217 A(III) article 19.

19 UN General Assembly, *International Covenant on Civil and Political Rights*, 16 December 1966, United Nations Treaty Series (UNTS), vol. 999, p. 171, article 19

20 Ibid.

21 Freedom of the Mass Media and Access to Information Proclamation No. 590/2008 (4 December 2008), Article 4.

22 Media Proclamation No.1238/2021, 27th Year No.22, Federal Negarit Gazette, 5th April 2021 Addis Ababa.

23 Ibid, preamble para I.

24 Ibid, article 2(1).

25 Ibid, article 2(4).

ya hayo, matamshi ya chuki yasiyodhibitiwa na habari potofu kwenye mitandao ya kijamii, na nguvu isiyodhibitiwa na ya leviathan ya majukwaa imeleta tishio lingine kwa ukuzaji na ulinzi wa uhuru wa kujieleza katika enzi ya kidijitali nchini Uhabeshi.²⁶

FARAGHA NA UFUATILIAJI

Haki ya faragha ni haki iliyohakikishwa kikatiba nchini Uhabeshi. Hata hivyo, ingawa Uhabeshi imeidhinisha hati kuu za haki za binadamu za kimataifa na kikanda na imejumuisha haki ya faragha katika katiba yake, bado haijatunga sheria ya kina ya ulinzi wa data licha ya juhudi za hivi majuzi za mageuzi. Mnamo 2022, serikali ya Uhabeshi ilitoa tangazo la rasimu iliyorekebisha kuhusu ulinzi wa data.²⁷ Hasa, rasimu ya Tangazo inalenga kujenga uchumi bora wa kidijitali ambao unafafanua haki na wajibu wa washikadau, kudhibiti masuala yanayohusiana na kuanzisha mfumo ambao unahakikisha utamaduni thabiti wa ulinzi wa data binafsi.²⁸

Zaidi ya hayo, rasimu ya Tangazo inafafanua haki na wajibu wa vidhibiti na wasindikaji data, inasimamia uhamishaji data na kuanzisha mfumo unaohakikisha utamaduni thabiti wa ulinzi wa data binafsi. Vifungu vingi vya tangazo la rasimu kama vile haki za wahusika wa data (haki ya kupata data, haki ya kufahamishwa, haki ya kupinga, kurekebisha na haki ya kusahaulika) na kanuni za usindikaji wa data zimetolewa kutoka sheria ya Umoja

wa Ulaya (EU) ya Udhibiti Mkuu wa Umoja wa Ulinzi wa Data (GDPR). Kwa hivyo, mkono mrefu wa GDPR unaojulikana kama "Athari ya Brussels" unaonekana katika vipengele vyake vya uendeshaji.

Uhabeshi bado haijaanzisha DPA huru. Kwa hivyo, ili kuimarisha udhibiti wa watu binafsi na vikundi juu ya data zao, Tangazo lijalo miongoni mwa mambo mengine linahitaji kuwezesha na kuunda DPA imara na huru kama inavyopendekezwa na jumuiya za kiraia.²⁹ Hasa, Tume ya Kulinda Data lazima iwe huru kutokana na ushawishi wa watendaji watatu. Hawa ni: watendaji binafsi, serikali na mashirika ya kimataifa.³⁰

Linapokuja suala la ufuatiliaji, wakati mageuzi ya kisheria yalisaidia kusahihisha ufuatiliaji usio na kibali chini ya sheria ya kupambana na ugaidi, inaingiliwa na sheria za usalama wa taifa zenye matatizo na mazoea ya kiutendaji ambayo yanapuuza kabisa ulinzi unaotumika wa haki za binadamu.³¹ Zaidi ya hayo, mamlaka hufuatilia na kutafuta kwa upofu bila uhakika akaunti za viongozi wa vyama vya upinzani na watumiaji wa mitandao ya kijamii wenye ushawishi, na hivyo kuingilia haki yao ya faragha kwenye mtandao.

UTAWALA WA DATA

Uhabeshi inajiandaa kusambaza kikamilifu kitambulisho cha dijitali (ID) kwa raia wake. Hakika, serikali ya Uhabeshi ilizindua mpangowa majaribio wa Kitambulisho cha dijitali mwaka

26 Z Zelalem and P Guest, 'Why Facebook keeps failing in Ethiopia' (Rest of World, 1 November 2021) <<https://restofworld.org/2021/why-facebook-keeps-failing-in-ethiopia/>> (accessed on 28 December 2022).

27 Proclamation To Provide for Personal Data Protection (Draft 2021) preamble para 3.

28 Preamble (n27) para 4.

29 See The Center for the Advancement of Rights and Democracy (CARD, *Data Protection Policy Brief for Ethiopia* (October 11, 2022) <<https://www.cardeth.org/data-protection-policy-brief-for-ethiopia/>> (accessed on 29 December 2022).

30 H Hijmans, *The European Union as Guardian of Internet Privacy* (Springer, 2016) 360.

31 See Human Rights Watch, 'They Know Everything We Do' Telecom and Internet Surveillance in Ethiopia, (2014) <<https://www.hrw.org/node/256532/printable/print>> (accessed on 29 December 2022); Prevention and Suppression of Terrorism Crimes Proclamation No.1176/2020, Federal Negarit Gazette, 26th Year No. 20 Addis Ababa 25th, March 2020, article 39.

wa 2021. Kitambulisho Dijitali kinadhibitiwa na Tangazo lijalo la Utambulisho wa Kidijitali. Rasimu ya Tangazo la Utambulisho wa Kidijitali wa Uhabeshi inalenga kuunda mfumo mpana wa vitambulisho vya kitaifa, ambao pamoja na mambo mengine, unahakikisha kwamba haki ya mkazi kutambuliwa, huongeza uwezo wa kutumia haki nyingine, kukuza uaminifu kati ya watoa huduma na watumiaji, na kuunda kuwezesha nchi nzima. mazingira ili kuhakikisha uwazi, uwajibikaji na ufanisi.³²

Mswada huu unafafanua Kitambulisho cha kidijitali kama 'Kitambulisho cha Msingi chenye Nambari ya Kipekee ambayo hutolewa kwa mkazi ambaye amesajiliwa kwenye Mfumo wa Utambulisho wa Kidijitali.'³³Kwa hivyo, msajili (mtu yeyote) anahitaji kutoa data ya kidemografia na kibayometriki katika hifadhidata kuu inayomsaidia kupata nambari ya kipekee.³⁴Muhimu zaidi, watu binafsi lazima watoe taarifa za kibinafsi ikiwa ni pamoja na: a) Jina la Kwanza, Jina la Baba, na Jina la Babu, au wakati majina matatu hayapo au yanatumika, Taasisi inaweza kukusanya mipangilio mingine ya majina ya kisheria; b) Tarehe ya kuzaliwa: siku, mwezi, na mwaka; c) Jinsia; d) Anwani ya Makazi; na data ya ziada ya kibinafsi (ikiwa ni pamoja na, utaifa, nambari ya simu, barua pepe na anwani ya posta).³⁵Hata hivyo, hii haijumuishi data nyeti ya kibinafsi.³⁶Hii ina maana kwamba data nyeti kama vile asili ya rangi/kabila, data ya kinasaba, maisha ya ngono au imani za kidini hazitaulizwa katika mchakato wa usajili.

Kufikia sasa, serikali tayari imesambaza

zaidi ya vitambulisho vya kidijitali milioni 1.4 kwa watu binafsi nchini.³⁷Hata hivyo, kuna wasiwasi unaoongezeka kuhusu utolewaji wa kitambulisho cha kidijitali na Ofisi ya Kitambulisho cha Kitaifa ya Uhabeshi kwani mazoezi hayo yanakiuka ulinzi wa data na haki za faragha za mamilioni ya Wahabeshi. Ikizingatiwa kuwa nchi inatawaliwa na mfumo

wa kikabila wa mfumo wa shirikisho ambayo inatilia mkazo sana ukabila kushikilia ofisi za kisiasa, mfumo wa vitambulisho vya kidijitali unaweza kutumiwa vibaya na mamlaka isipokuwa kuungwa mkono na tathmini sahihi ya athari za ulinzi wa data (DPIA)³⁸ na sheria ya kutosha ya ulinzi wa data. Kuzindua kitambulisho dijitali bila kuzingatia masharti haya ni kama kuweka mkokoteni mbele ya farasi.

32 Ethiopian Digital Identification Proclamation (Draft 2022), preamble para I.

33 Ibid, article 2(3).

34 Ibid, article 7(1).

35 Ibid, article 7(2) and (3).

36 Ibid, article 7(3) and 2(18).

37 National ID Office, ID for Ethiopia <<https://id.gov.et/en/>> (accessed on 29 December 2022).

38 Draft Data Protection Proclamation (n27) article 58.

Cha kusikitisha zaidi, ingawa data ya kibinafsi itakusanywa kwa mujibu wa kanuni ya kupunguza data kama inavyotolewa chini ya rasimu ya Tangazo la Kitambulisho cha Dijitali, haijulikani ikiwa sheria hii inafuata au mtambuka-inarejelea sheria na kanuni kali za uchakataji data chini ya Tangazo linalokuja la Ulinzi wa Data.³⁹

MAPITIO YA MFUKO WA HUDUMA KWA WOTE

Mfuko wa Huduma kwa Wote (USF) ulianzishwa na Tangazo la Huduma ya Mawasiliano mwaka wa 2019. USF inalenga kupunguza mgawanyiko wa kidijitali kwa kusaidia upatikanaji wa intaneti na huduma za mawasiliano kwa wote kwa jamii za vijijini, za mbali, zisizo na huduma za kutosha na za kipato cha chini nchini.⁴⁰

Tangazo linafafanua Ufikiaji kwa Wote kama upatikanaji kwa watumiaji wote, bila kujali eneo lao la kijiografia, wa Huduma za Mawasiliano za ubora uliobainishwa na Mamlaka ya Mawasiliano na kwa bei zinazofaa.⁴¹Kwa hivyo, Tangazo hilo liliamuru Mamlaka ya Mawasiliano kuunda malengo ya kila mwaka ya Huduma za Ufikiaji kwa Wote nchini Uhabeshi.⁴²

Mamlaka ya Mawasiliano ya Uhabeshi (ECA) ina jukumu la kuunda malengo na malengo ya Ufikiaji wa Wote, yaani, kufanya huduma ipatikane kwa watumiaji katika maeneo ya vijijini na ya mbali ya Uhabeshi na ina jukumu la kusimamia na kusimamia Hazina. Kiasi na

vyanzo vya mapato vitakavyopatikana kwa Hazina na namnayake ya usimamizi itaamuliwa na Kanuni ya Hazina ya Ufikiaji kwa Wote itakayotolewa na Baraza la Mawaziri.⁴³Hazina kimsingi itafadhiliwa na michango ya lazima ya kila mwaka kutoka kwa waendeshaji wote wenye leseni ambao watatoa huduma katika sehemu mbalimbali za soko la Mawasiliano na Habari. Mfuko pia utakuwa na masharti ya ufadhili wa ziada kutoka vyanzo vingine.

Hadi sasa, ECA imetayarisha mpango wa miaka mitano uitwao Mfumo wa Ufikiaji na Huduma kwa Wote (Universal Access and Service Framework), ili kufahamisha umma na washikadau wote kuhusu vipengele muhimu, mazingatio na kanuni ambayo itazingatia katika kukuza Upatikanaji na Usimamizi wa Hazina kwa Wote.⁴⁴Serikali ya Uhabeshi ilianzisha sera iliyounda mkono uwekaji soko huria na ushindani mwaka wa 2018. Kutokana na hayo, leseni ya kwanza ya mawasiliano ya kibinafsi ilitolewa Mei 2021 kwa Safaricom ambayo itakuwa ikishindana na kampuni ya simu ya kiserikali iliyopo madarakani, Ethio telecom.⁴⁵

Kitaalam, Ufikiaji kwa Wote/Huduma kwa Wote kwa kawaida huanzishwa kupitia ushuru kutoka kwa waendeshaji leseni za mawasiliano ya simu.⁴⁶Kuhusiana na hili, Mfumo wa ECA inaelekeza kwamba wenye leseni wote wanaotoa miundombinu ya mfumo wa mawasiliano na/au huduma kwa misingi ya kibiashara lazima walipe ushuru wa

39 Ibid, article 18(3).

40 Communications Service Proclamation No 1148/2019, 25th Year No.82 Addis Ababa 12th August 2019, article 49.

41 Ibid, article 2(20).

42 Ibid, article 49(1).

43 Ibid, article 49(3).

44 Ethiopian Communications Authority, *Universal Access and Service Fund Framework* (December 2020).

45 Reuters, 'Consortium led by Safaricom wins Ethiopian operating licence' (May 7, 2021) <<https://www.reuters.com/world/africa/ethiopia-ethio-telecom-launch-mobile-money-service-2021-05-07/>> (accessed on 30 December 2022).

46 D Thakur, & L Potter, 'Universal Service and Access Funds: An Untapped Resource to Close the Gender Digital Divide' (Washington DC: Web Foundation 2018) 6.

ufikiaji wa wote uliowekwa katika asilimia 1.5 iliyoidhinishwa ya mapato ya jumla.⁴⁷

Kama ilivyoonyeshwa katika mpango wa miaka mitano wa ECA, aina ya huduma zitakazopatikana itajumuisha, angalau, sauti, maandishi na data, ikijumuisha ufikiaji wa mtandao kwa njia pana kasi na kituo ambacho kinafaa kwa watumiaji wote walioko mijini na vijijini maeneo, na kufikiwa na watu wenye ulemavu ambao watawezesha hatua kwa hatua kwa ufikiaji bora katika mkakati wa ufikiaji wa ulimwengu wote.⁴⁸Hatimaye, malengo ya kina ya hazina ya huduma kwa wote, ikiwa ni pamoja na ubora wa huduma na majukumu ya kutekeleza, yameainishwa katika Mfumo kwa urefu.⁴⁹

MAENDELEO KATIKA TEHAMA NA TEKNOLOJIA ZINAZOIBUKA

Uhabeshi imepitisha sera mbalimbali za kuendeleza TEHAMA nchini humo. Miongoni mwa haya, Sera na Mkakati wa Kitaifa wa Teknolojia ya Habari na Mawasiliano ya 2017 ni waraka mkuu wa sera unaotusaidia kuelewa jinsi nchi inavyotekeleza hatua zinazohimiza TEHAMA.⁵⁰Ikizingatiwa kwamba TEHAMA ni kichocheo kikuu na mwezeshaji wa kubadilisha uchumi wa Uhabeshi ambao pakubwa hutegemea kilimo cha kujikimu hadi jumuiya ya uchumi inayotegemea maarifa na habari, ni wakati mwafaka kwa serikali kutekeleza matarajio haya ya sera.

Vile vile, hati nyingine za sera za kidijitali,

ikiwa ni pamoja na Digital Ethiopia 2025 na Mpango wa Maendeleo wa Miaka 10—Njia ya Ufanisi (2020-2030) zimejumuisha ahadi za kimkakati zinazokubali jukumu la TEHAMA katika kubadilisha nchi.

Kwa miaka mingi, Akili Bandia (AI) imeongezeka nchini Uhabeshi licha ya sekta hiyo kutungwa mkono na kuwezesha vyombo vya kisheria na sera.⁵¹Mnamo 2013, maabara ya roboti, iCog, ilizinduliwa na mtaji wa USD 50,000 na watengeneza programu wanne. Inaripotiwa kuwa maabara ya kwanza ya AI ambayo ilihusika katika kutengeneza roboti maarufu duniani ya Sophia.⁵²Mwishoni mwa mwaka wa 2019, Uhabeshi ilianzisha kituo kinachojishughulisha

47 ECA Framework (n45) article 5.2.

48 ECA Framework (n45) article 2.

49 ECA Framework (n45) articles 3.3.2 and 4.2.

50 The National Information and Communication Technology Policy and Strategy (Federal Democratic Republic of Ethiopia, Addis Ababa September, 2017)

51 A Chekol, The Thriving AI Landscape in Ethiopia: Its Implications for Human Rights, Social Justice and Development (Global Information Society Watch, 2019) 128.

52 T Lewton, Futurists in Ethiopia are betting on artificial intelligence to drive development (Quartz, 2018) <<https://qz.com/africa/1301231/ethiopias-futurists-want-artificial-intelligence-to-drive-the-countrys-development/>> (accessed on 30 December 2022).

na ukuzaji wa Akili Bandia kinachoitwa Kituo cha Akili Bandia cha Uhabeshi (EAIC) kupitia kanuni.⁵³

Wakati Uhabeshi bado haijatunga sera na mkakati wa AI wa kina, udhibiti unakusudiwa kukipa Kituo hicho uwezo na majukumu fulani ili kukuza utafiti na maendeleo katika nyanja za AI nchini Uhabeshi. Baadaye, ilibadilishwa jina kuwa Taasisi ya Akili Bandia ya Uhabeshi tarehe 6 Oktoba 2021. Taasisi inaripoti kwa Waziri Mkuu.⁵⁴Hivyo, Taasisi inaendelea kutekeleza mamlaka na kazi za Kituo.

Uhabeshi ilizindua Jumba la Makumbusho la Sayansi linalojitolea kuonyesha maendeleo ya hali ya juu na teknolojia nchini mwaka wa 2022. Jumba hilo la makumbusho linaonyesha masuluhisho ya ndani katika huduma za afya, fedha, usalama wa mtandao, Mifumo ya Taarifa za Kijiografia (GIS), tasnia za huduma, uchanganuzi wa data, utengenezaji, na robotiki. Jumba la makumbusho lilizinduliwa wakati wa Kongamano la Afrika kuhusu Akili Bandia 2022 na kupongezwa kama hatua iliyofikiwa ya kufikiria mustakabali wa teknolojia katika mabadiliko ya kidijitali barani Afrika.⁵⁵

53 Artificial Intelligence Centre Establishment Council of Ministers Regulation No 463/2020.

54 Definition of Powers and Duties of the Executive Organs Proclamation No. 1263/2021, article 79(10).

55 UN Economic Commission for Africa, 'Ethiopia inaugurates state-of-the-art Science Museum' (October 4, 2022) <<https://www.uneca.org/stories/ethiopia-inaugurates-state-of-the-art-science-museum>> accessed December 30, 2022.

Hitimisho na Mapendekezo

Ingawa Uhabeshi imeonyesha maendeleo fulani kwa kupitisha sheria na sera zinazoendelea ambazo zinalenga kuendeleza haki za kidijitali nchini, ubabe wa kidijitali, kwa mfano kuzimwa kwa intaneti, unaendelea kuchafua maendeleo ya nchi kuelekea mabadiliko ya kidijitali. Ikilinganishwa na mwaka uliotangulia, kuzima kwa Mtandao kuliendelea mnamo 2022 ingawa sio mara kwa mara kama mwaka wa 2021. Kwa hivyo, mapendekezo yafuatayo yanatolewa:

SERIKALI	TAALUMA	ASASI ZA KIRAIA
<p>II. Kwa Baraza la Mawaziri la Uhabeshi na vyombo vya kutekeleza sheria</p> <ul style="list-style-type: none"> Serikali inapaswa kuanzisha DPA huru kwa kukipa chombo hicho uwezo wa kitaasisi kwa njia ya upangaji wa bajeti, utumishi, mamlaka na uwezo wa kimamlaka, pamoja na dhamana dhidi ya kuingiliwa na watendaji binafsi, wadhibiti data na wachezaji wa soko. Baraza la mawaziri linafaa kupitia sera ya kitaifa ya TEHAMA mara kwa mara ili kushughulikia teknolojia mpya ibuka ikiwa ni pamoja na AI, data kubwa, Mtandao wa Mambo (IoT) na kompyuta ya mawingu; 	<p>III. Mashirika ya kiraia na watetezi wa haki za binadamu</p> <ul style="list-style-type: none"> Ili kutekeleza haki za kidijitali, mashirika ya kiraia ya Uhabeshi na watetezi wa haki za binadamu wanapaswa kushtaki ili kutafuta suluhu la kisheria dhidi ya hatua za serikali na watendaji wasio wa serikali kupitia kesi za kimkakati za madai katika mahakama za ndani, kikanda na kimataifa. 	<p>IV. Makampuni ya mitandao ya kijamii</p> <ul style="list-style-type: none"> Hatimaye, wakati hatua za kimabavu za serikali ya Uhabeshi zinazuia haki za kidijitali, makampuni ya mitandao ya kijamii yanajitahidi kudhibiti maudhui haramu kwenye majukwaa yao ambayo yanaweka kikomo kwa usawa kufurahia haki za kidijitali. Kwa hivyo, majukwaa ya mitandao ya kijamii lazima yafanye vyema zaidi kwa kufanya uwekezaji wa kutosha kwa udhibiti wa maudhui nchini Uhabeshi.

SERIKALI	TAALUMA	ASASI ZA KIRAIA
<ul style="list-style-type: none"> • Baraza la mawaziri linapaswa kutunga kanuni inayofafanua na kubainisha ahadi mahususi za makampuni ya mawasiliano kuhusiana na fedha za huduma kwa wote nchini. • Kufuatia kuwa zoezi la kuzima kwa mtandao limekithiri nchini Uhabeshi, serikali ijizuie kuzima mawasiliano ya simu na huduma za intaneti ili wananchi wapate intaneti na biashara zistawi na kuchangia vyema uchumi wa taifa. 		<p>I. Kwa Bunge la Uhabeshi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Baadhi ya mapungufu ya sheria ya Vyombo vya Habari kama vile faini kubwa kwa madai ya kashfa na maneno yasiyoeleweka kama vile 'jambo haramu' chini ya kifungu cha 85(1) yanapaswa kubatilishwa.

     @ParadigmHQ

www.paradigmhq.org

Hakimiliki © 2023